

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2018-19-11>

УДК 339.9

Особливості та наслідки фінансової глобалізації в сучасних умовах

Харун О.А.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри міжнародних економічних відносин
Хмельницького національного університету

Матюх І.А.

магістр
Хмельницького національного університету

У статті визначено сутність понять «глобалізація» та «фінансова глобалізація». Виокремлено характерні риси та суб'єкти фінансової глобалізації. Розкрито сім груп чинників, під впливом яких перебуває розвиток фінансової глобалізації. Виділено специфічні показники глобалізації фінансової сфери. З'ясовано найбільш очевидні переваги та негативні ефекти фінансової глобалізації.

Ключові слова: глобалізація, фінансова глобалізація, суб'єкти фінансової глобалізації, показники глобалізації фінансової сфери, переваги та недоліки фінансової глобалізації.

Харун О.А., Матюх І.А. ОСОБЕННОСТИ И ПОСЛЕДСТВИЯ ФИНАНСОВОЙ ГЛОБАЛИЗАЦИИ В СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ

В статье определена сущность понятий «глобализация» и «финансовая глобализация». Выделены характерные черты и субъекты финансовой глобализации. Раскрыты семь групп факторов, под воздействием которых находится развитие финансовой глобализации. Выделены специфические показатели глобализации финансовой сферы. Выяснены наиболее очевидные преимущества и негативные эффекты финансовой глобализации.

Ключевые слова: глобализация, финансовая глобализация, субъекты финансовой глобализации, показатели глобализации финансовой сферы, преимущества и недостатки финансовой глобализации.

Kharun O.A., Matiukh I.A. FEATURES AND CONSEQUENCES OF FINANCIAL GLOBALIZATION IN MODERN CONDITIONS

The article defines the essence of "globalization" and "financial globalization". The distinctive features and subjects of financial globalization are singled out. Seven groups of factors, under the influence of which is the development of financial globalization, are discovered. Specific indicators of globalization of the financial sphere are highlighted. The most obvious advantages and negative effects of financial globalization are defined.

Keywords: globalization, financial globalization, subjects of financial globalization, indicators of globalization of the financial sphere, advantages and disadvantages of financial globalization.

Постановка проблеми. Фінансова глобалізація є складником економічної глобалізації. Вона являє собою ключовий процес розвитку світової економіки кінця ХХ – початку ХХІ століття, наслідком якого стала нова якість економічних зв'язків між суб'єктами глобальної системи. Цей процес досі не мав аналогів в економічній історії. Таким же новим явищем є і сформований глобальний фінансовий ринок.

Фінансова глобалізація знаменує собою зростаючу фінансову єдність та взаємозалежність фінансово-економічних систем країн світу. Більшість вітчизняних і зарубіжних фахівців вважають економічну (в тому числі фінансову) глобалізацію притаманною

останній чверті ХХ століття. Проте чимало її ознак існувало і в попередні періоди. Так, світова валютна система на основі золотого стандарту сформувалася ще в середині ХІХ століття, трансформуючись у золотодевізну та девізну впродовж усього ХХ століття.

Рушійною силою фінансової глобалізації виступають транснаціональні компанії (ТНК) і транснаціональні банки (ТНБ). В межах ТНК і ТНБ складається широка мережа виробничих, науково-технічних, торговельних і фінансових ділових зв'язків, що ґрунтуються на контрактній системі відносин. Потужна хвиля злиття і поглинань, що прокотилась серед ТНК і ТНБ у 90-ті роки минулого століття та під час фінан-

сово-економічної кризи 2007–2009 рр., ще більше посилила їх вплив у світі. Національним державам доводиться все більше рахуватися з ними як з потужними партнерами, а іноді і суперниками, під час впливу на національну економіку [1].

Аналіз актуальних досліджень і публікацій. Вивченням явища фінансової глобалізації та аналізом її впливу на світову економіку займалися як вітчизняні, так і зарубіжні вчені: Т. Ангмон, В. Білошапка, О. Білоус, Г. Гронтковська, І. Д'яконова, В. Плотніков, В. Рокоча, Л. Руденко. Ф. Рут, Дж. Сакс, Е. Ворнер, А.С. Булатов, Г.Н. Григорян, Г. П. Мартін, О.Г. Білорус, Л. Алка та ін. Однак усе ще залишається не досить системно опрацьованим питання щодо сутності фінансової глобалізації на сучасному етапі її розвитку, визначення характерних рис та суб'єктів фінансової глобалізації, аналізу переваг та негативних ефектів фінансової глобалізації.

Постановка завдання. Мета статті – охарактеризувати феномен фінансової глобалізації, розкрити особливості та наслідки фінансової глобалізації в сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Термін «глобалізація» має походження від англійського слова «global» – загальний, від латинського «globus» – куля. Таким чином, глобалізація – це всесвітній, всебічний, повний, універсальний процес, що охоплює всю земну кулю.

Глобалізація міжнародного фінансового ринку – це процес об'єднання міжнародних фінансових відносин в єдину світову систему усієї планети.

За загальним визначенням, фінансова глобалізація – це процес, який є складовою частиною загального процесу глобалізації, спрямований на формування єдиного фінансового ринку і протікає на основі зростання міжнародного руху фінансового капіталу [2].

Основою глобалізації світового фінансового ринку є ситуація, коли національний, внутрішній ринок суб'єкта втратив для нього своє першочергове значення і він більше не орієнтований на власну країну, а займається задоволенням потреб на світовому рівні. Усе стандартизується: ринки, продукти та механізми діяльності суб'єктів. Для оцінки ринкового успіху використовуються міжнародні критерії, які в основному мають фінансове вираження.

Причинами фінансової глобалізації ринків виступають об'єктивні процеси суспільного розвитку. В останні роки світ зіткнувся з пев-

ними проблемами, які вимагають мобілізації сил і ресурсів усієї світової спільноти [3]:

- проблема бідності і відсталості країн третього світу;
- проблема миру і роззброєння;
- проблема непоправності природних ресурсів;
- демографічна проблема
- інші.

З погляду закономірності ринкового розвитку процес глобалізації може бути зумовлений прагненням спільного ринку до вирівнювання норми прибутку: кожен учасник ринку бажає отримувати близький до решти агентів прибуток на один і той же фінансовий актив, у якому би фінансовому інституті він не був розміщений.

Для фінансової глобалізації характерні [4]:

- безперешкодний рух капіталів між країнами і регіонами світу, в тому числі по електронних мережах;
- функціонування глобального кредитного, валютного та фінансового ринків;
- створення механізмів наднаціонального регулювання світових ринків;
- посилення ролі ТНК і ТНБ у сфері світового господарювання.

Суб'єктами фінансової глобалізації виступають такі структури [5]:

- міжнародні чи регіональні фінансово-економічні організації: Міжнародний валютний фонд, група Світового банку або Міжнародного банку реконструкції та розвитку, в яку входять Міжнародна фінансова корпорація (МФК) та Міжнародна асоціація розвитку (МАР), Європейський банк реконструкції і розвитку (ЄБРР), Європейський центральний банк (ЄЦБ), Міжамериканський банк розвитку (МАБР), Азіатський банк розвитку (АзБР), Африканський банк розвитку (АБР), Базельський банк міжнародних розрахунків (БМР) та ін.;

- транснаціональні корпорації і банки;
- інституційні міжнародні інвестори (пенсійні фонди, страхові компанії, фінансові компанії та фонди, інвестиційні компанії і фонди, позиково-ощадні інститути та ін.);
- світові фінансові центри (Нью-Йорк, Токіо, Гонконг, Франкфурт-на-Майні, Лондон, Париж, Чикаго, Люксембург і ін.).

Сучасні дослідники процесу фінансової глобалізації визначають сім груп чинників, під впливом яких перебуває її розвиток (табл. 1).

Вимір рівня глобалізації фінансових ринків, фінансових систем як окремих країн, так і світового господарства загалом спирається на

Таблиця 1

Чинники розвитку фінансової глобалізації [6]

Група чинників	Наслідки впливу чинників
Регуляторні	<ul style="list-style-type: none"> – перехід повноважень від держави до міждержавних структур; – регіоналізація фінансової діяльності; – перегляд значущості міжнародних організацій – вільний рух капіталу; – посилення впливу ТНК.
Чинники якісних змін у фінансах	<ul style="list-style-type: none"> – сек'юритизація; – посилення інноваційної діяльності; – виникнення та поширення світових фінансових криз – діяльність фінансового ринку набуває спекулятивного характеру; – різкі відмінності між глобальною фінансовою системою та реальною економікою.
Технологічні	<ul style="list-style-type: none"> – розвиток інформаційних технологій; – виникнення ринку глобальних електронних фінансових послуг; – необмежені технологічні можливості здійснення фінансових угод.
Політичні	<ul style="list-style-type: none"> – збільшення впливу політичних криз на стабільність фінансових ривків.
Психологічні	<ul style="list-style-type: none"> – збільшення впливу психологічних настроїв учасників фінансового ринку на їх розвиток.
Інші	<ul style="list-style-type: none"> – скорочення витрат на трансакції; – національні господарства піддаються все більшому впливу ззовні; – значний вплив лібералізаційних процесів на світові ринки.

два підходи: перший – фінансова глобалізація є складовою частиною загального глобалізаційного процесу, і для її вимірювання за основу береться індекс глобалізації; другий – для такого аналізу використовуються специфічні показники глобалізації фінансової сфери.

До переліку найвідоміших показників належать Індекс Глобалізації А.Т. Керні (A.T. Kearney Globalization Index), який періодично публікується американським журналом «Foreign Policy», та Індекс Глобалізації KOF (KOF Index of Globalization), який складається Швейцарським економічним інститутом (KOF Swiss Economic Institute).

Індекс глобалізації KOF є показником ступеня глобалізації 122 країн. Він був заснований Акселем Дрехером у Швейцарії. Розрахунок ведеться за 14 показниками: дані про торгівлю, прямі та портфельні іноземні інвестиції, кредити, масштаби міжнародного туризму, обсяги телефонного трафіку, персональних грошових переказів, чисельність користувачів Інтернетом та кількість комп'ютерів, підключених до глобальної мережі. Також окремо розраховується цей індекс і у соціальній, культурній, політичній та економічній сферах (рис. 1) [7].

Здебільшого щорічні потоки, з яких складається показник економічної інтеграції (наприклад, потоки товарів, послуг і грошей, що перетинають кордон), додаються і

діляться на номінальний ВВП або на чисельність населення (для потоків, виражених в абсолютних величинах, наприклад, показник технологічної залученості). Індикатори політичної залученості – це абсолютні величини (кількість членів організацій, або кількість ратифікованих міжурядових договорів). Внесок країни у підтримку миротворчих операцій ООН є середньою зваженою величиною фінансового внеску країни або чисельності контингенту, наданого країною в розпорядження Ради безпеки ООН. Вагами при цьому виступають, відповідно, ВВП і чисельність населення країни [7].

Глобалізація економіки приносить вигоди, але має і недоліки. Найбільш очевидні переваги – економічне зростання, більш висока продуктивність, поширення передових технологій не тільки у фінансовій сфері, а й у сфері фундаментальної і прикладної науки. Встановлено, що відкрита економіка в сукупності з прозорою політикою приводить до швидкого економічного зростання. Зниження тарифних і нетарифних бар'єрів забезпечує щорічне збільшення світового ВВП на 100–300 млрд дол. Крім того, глобалізація сприяє посиленню міжнародної координації. Вона викликала переоцінку основних видів ризиків і методів їх обмеження, полегшила і збільшила ефективність і раціональність розміщення вкладів інвесторів [4].

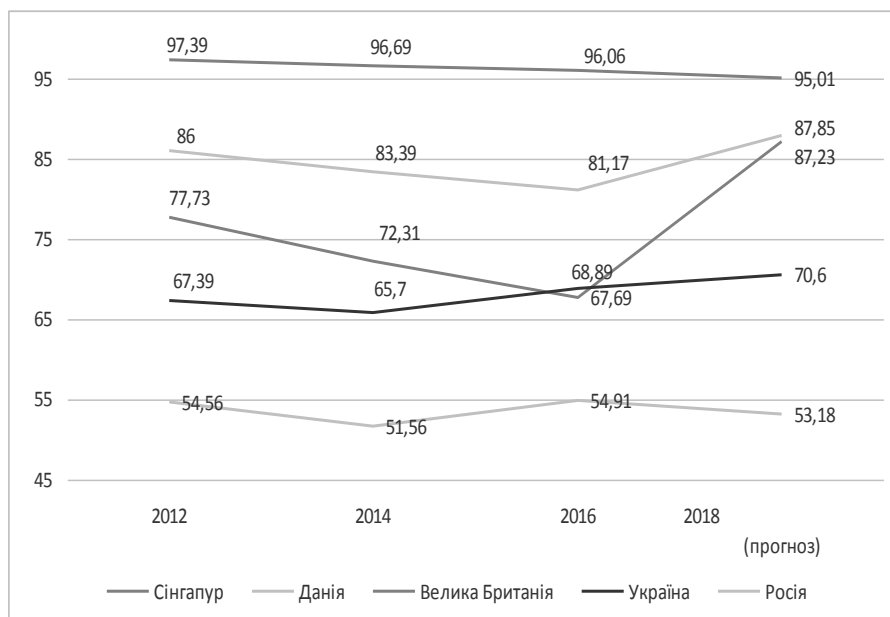

Рис. 1. Індекс економічної глобалізації KOF (KOF Globalization Index) [8]

Позитивним чи негативним буде вектор змін у національній економіці під впливом глобалізації, залежить від рівня розвитку економічної системи і позиції країни в світовому господарстві. Позитивний вплив глобалізації супроводжує і негативний ефект. Так, глобалізація конкуренції нерідко змушує виробників знижувати собівартість продукції, скорочуючи витрати на захист навколишнього середовища, або виносити виробництво в країни з менш жорсткими екологічними стандартами.

До негативних ефектів фінансової глобалізації відносять [9]:

- повсюдне поширення єдиних поглядів і методів у економіці, соціальній сфері, політиці, праві тощо;

- зміни в інвестиційній політиці. Складність багатосторонніх економічних процесів ускладнила їх розуміння і вимагає висококваліфікованих фахівців нового типу для проведення фінансових операцій. Збільшення кількості компаній і бірж ускладнило інвесторам і акціонерам аналіз та створило проблему вибору. Відсутність міжнародного регулюючого органу знизило дисципліну позичальника та інвестора щодо виконання своїх зобов'язань;

- нестійкість економіки як наслідок швидкого руху капіталу, прискорення технічного прогресу, посилення негативних наслідків помилкових рішень;

- зміни в формах міжнародного поділу праці. Під впливом глобалізації розвинені кра-

їни більшою мірою спеціалізуються на випуску наукомістких товарів, що вимагають великих вкладень у людський капітал, а виробництво трудомістких, капіталомістких товарів переноситься в країни, що розвиваються. При цьому застосування нових технологій позбавляє країни, що розвиваються, можливості економити на дешевій робочій силі, і вони починають економити на охороні навколишнього середовища;

- посилення нерівномірності розвитку країн і доходів населення: зростання додаткових надбавок у розвинених країнах до оплати за висококваліфіковану працю збільшує розриви в рівні заробітної плати кваліфікованих і некваліфікованих працівників;

- можливе поширення єдиних стандартів на національні культури. Масова стандартизація може стерти особливості національних традицій та культур.

Однак, незважаючи на протести і негативні наслідки фінансової глобалізації, треба розуміти, що глобалізація – об'єктивний, природний процес.

Висновки. Таким чином, можна дійти висновку, що фінансова глобалізація є неминучим продуктом тривалого процесу інтернаціоналізації та має об'єктивний характер. Розвиваючись у ринковій системі, вона неминуче несе в собі ризики і протиріччя цього типу економічної організації. Водночас фінансова глобалізація має і суб'єктивний бік, тобто певною мірою є процесом регульованим, а тому є

можливості зниження ризиків фінансової глобалізації, хоча повністю їх подолати неможливо. Хоча фінансова глобалізація має низку потенційних переваг, вона також ставить нові виклики. Світові фінансові кризи, коли багато країн лібералізували свою фінансову сис-

тему, частково поставили під сумнів здобутки глобалізації. Країни опиняються під впливом зовнішніх потрясінь та криз, які не тільки генеруються у своїй країні, але також розповсюджуються на інші суб'єкти міжнародних відносин у міру глобалізованості сучасного світу.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Амеліна І.В., Попова Т. Л., Владимиров С.В. Міжнародні економічні відносини. К.: «Центр учбової літератури», 2013. 256 с.
2. Голиков А. П., Черномаз П. А. Международные экономические термины: словарь – справочник. К.: Центр учебной литературы, 2008. 376 с.
3. Гронтковська Г.Е., Ряба О.І., Венцурик А.М., Красновська О. І. Міжнародна економіка / за ред. Г. Е. Гронтковської. К.: «Центр учбової літератури», 2014. 384 с.
4. Бандурка О.М. Гроші і кредит. К.: «Магнолія 2006», 2014. 368 с.
5. Д'яконова І.І. Міжнародні фінанси / за ред. М.І. Макаренка та І.І. Д'яконової. К.: «Центр учбової літератури», 2013. 548 с.
6. Юхименко П.І., Леоненко П.М. Історія економіки та економічної думки. К.: Знання, 2011. 646 с.
7. The Institute – KOF Swiss Economic Institute / ETH Zurich, 2018. URL: <https://www.kof.ethz.ch/en/the-institute.html> (дата звернення 12.11.2018).
8. KOF Globalisation Index KOF Swiss Economic Institute / ETH Zurich, 2018. URL: <https://www.kof.ethz.ch/en/forecasts-and-indicators/indicators/kof-globalisation-index.html> (дата звернення 12.11.2018).
9. Базилевич В.Д., Базилевич К.С. Ринкова економіка: основні поняття і категорії. К.: Знання, 2006. 263 с.

REFERENCES:

1. Amelina I.V., Popova T.L., Vladymyrov S.V. (2013) Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny [International economic relations]. Kyiv: Tsentr uchbovoi literatury. (in Ukrainian).
2. Holykov A.P., Chernomaz P.A. (2008) Mezhdunarodnyie ekonomicheskie terminy: slovar–spravochnyk [International economic terminology: dictionary]. Kyiv: Tsentr uchbovoi literatury. (in Russian).
3. Hrontkovska H.E., Riaba O.I., Ventsuryk A.M., Krasnovska O. I. (2014) Mizhnarodna ekonomika [International economics]. Kyiv: Tsentr uchbovoi literatury. (in Ukrainian).
4. Bandurka O.M. (2014) Hroshi i kredyt [Money and credit]. Kyiv: Mahnoliia 2006. (in Ukrainian).
5. Diakonova I.I. (2013) Mizhnarodni finansy [International finances]. Kyiv: Tsentr uchbovoi literatury. (in Ukrainian).
6. Yukhymenko P.I., Leonenko P.M. (2011) Istoriia ekonomiky ta ekonomichnoi dumky [History of economy and economic thought]. Kyiv: Znannia. (in Ukrainian).
7. The Institute – KOF Swiss Economic Institute / ETH Zurich, 2018. URL: <https://www.kof.ethz.ch/en/the-institute.html> (date 12.11.2018).
8. KOF Globalisation Index KOF Swiss Economic Institute / ETH Zurich, 2018. URL: <https://www.kof.ethz.ch/en/forecasts-and-indicators/indicators/kof-globalisation-index.html> (date 12.11.2018).
9. Bazylevych V.D., Bazylevych K.S. (2006) Rynkova ekonomika: osnovni poniattia i katehorii [Market economy: main concepts and categories]. Kyiv: Znannia. (in Ukrainian).